

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm
Ju.L5@regeringskansliet.se

Betänkandet SOU 2016:7 Integritet och straffskydd
(dnr Ju2016/01003/L5)

Sammanfattning

Stiftelsen Friends yttrar sig över utredningens förslag med utgångspunkt i barnkonventionen, samt i den kunskap och erfarenhet som följer av att dagligen träffa barn och unga i skolor, förskolor och inom idrottsverksamhet. Friends tillstyrker utredningens förslag i allt väsentligt. Generellt anser Friends att särskild hänsyn till barn och unga bör tas vid bedömningen av samtliga brott som är kopplade till kränkningar på internet, mot bakgrund av vad som framgår nedan av avsnitt 12.5.4. Friends synpunkter i övrigt på förslaget framgår nedan under respektive avsnitt.

Som ett komplement till utredningens förslag föreslår Friends införandet av en nätombudsman, se nedan under avsnitt "Förslag om att införa en nätombudsman".

Avsnitt 8.7 Allt som kan beskrivas som angrepp på den personliga integriteten kan inte vara straffbart

I skollagen (2010:800) 6 kap. framgår tydligt att det idag råder nolltolerans ifråga om kränkningar i skolan. Det är viktigt att det skickas signaler till barn och unga att det råder nolltolerans mot kränkningar även utanför skolan. I Friends nätrapport 2016 framgår att sexuella kränkningar på nätet blivit ett normaliserat beteende bland unga tjejer; en tredjedel av de kvinnliga respondenterna har utsatts för sexuella trakasserier. Professor Katja Gillander Gådins forskning bekräftar att sexuella trakasserier bland unga är så vanliga att de kan utvecklas till ett normaliserat beteende. I utredningen saknas tydliga förslag för hur arbetet med att skapa normer i denna fråga ska genomföras. Det är viktigt att de statliga myndigheter som idag arbetar med dessa frågor öppnar upp för samarbeten med civilsamhället och de organisationer som idag är verksamma bland unga.

Avsnitt 10.6.1 En ny straffbestämmelse om intrång i privatlivet genom spridning av integritetskänsliga uppgifter

På s. 294 i utredningen nämns att graden av förlust ska bedömas utifrån hur privat en spridd uppgift är, bland annat baserat på hur nära sammanlänkad uppgiften var med den utsattes personlighet. Vi menar att formuleringen skapar viss risk för godtyckliga bedömningar som blir alltför centrerade kring den enskilda målsägandens personlighet.

Avsnitt 10.6.3 Vad ska det innebära att sprida uppgifter?

Friends anser att kraven på spridningens omfattning bör förtydligas. Det är inte helt tydligt vad som ska anses vara "fler än ett fåtal personer".

Avsnitt 10.6.5 Endast uppsåtliga gärningar ska omfattas av straffansvar

Friends anser, till skillnad mot utredningens förslag, att även grovt oaktsam spridning av integritetskänsliga uppgifter ska vara straffbar. Vi anser, liksom utredningen anför i avsnitt

10.5.5, att ett viktigt skäl bakom ett utvidgat straffskydd är att spridning av mycket privata uppgifter kan leda till stora personliga konsekvenser och stort personligt lidande. Vi menar att dessa potentiella eller faktiska konsekvenser av en spridning av integritetskänsliga uppgifter uppstår oavsett om uppsåt förelegat. För att lagstiftningen ska lyckas åstadkomma verklig skillnad bör även grovt oäktsamma gärningar vara straffbara.

Avsnitt 12.5.4 Ofredandebestämmelsen blir tillämplig på många olika slags ageranden

Utredningen anför att det vid bedömningen av ett ofredande ska tas hänsyn till den utsattes position i förhållande till gärningsmannen. Det är Friends uppfattning att relationen elev-skolanställd uttryckligen bör tas upp i sammanhanget. I 40 procent av anmälningarna som inkom till Barn- och elevombudet 2015 uppgav anmälaren att skolpersonal hade kränkt eleven ifråga. Relationen elev-skolanställd bör omnämnas på samma sätt som den tas upp i prop. 2000/01:68 avseende skadestånd för kränkning. Där nämns att det särskilt ska beaktas om en kränkande handling inneburit missbruk av ett beroende- eller förtroendeförhållande, till exempel om en lärare utnyttjar den särskilda bindning som en elev kan känna till sin lärare.

Utredningen lyfter att ett exempel på när en uppmaning att ta livet av sig kan vara ägnad att kränka friden hos den utsatte, är när den utsatte är en ung person som är utsatt för mobbning och trakasserier. Friends anser att det är bra att det nämns uttryckligen men menar emellertid att alla barn, oavsett tidigare utsatthet, bör betraktas som en särskilt sårbar grupp. Detta gäller särskilt för kränkningar som förekommer på internet då barns liv på internet ofta spelar en viktig och stor roll i deras liv. Barn skiljer sig från vuxna i detta avseende, då vuxna har fler verktyg att hantera olika slags livshändelser med, större socialt stöd och större möjligheter att söka juridiskt stöd om de utsätts för brott.

Avsnitt 13.6.1 En språklig modernisering och innehållsmässig anpassning av förtalsbestämmelsen

Det är bra att utredningen tar upp att bland annat utfrysning och mobbning är sådana sociala skadeverkningar som kan föranleda straffansvar, om uppgiftsspridningen varit ägnad att medföra sådana skadeverkningar. Utredningen nämner på s. 451 att hänsyn ska tas till de värderingar som råder inom den sociala grupp som den utpekade tillhör. Vi ställer oss frågande till vilken betydelse det ska anses ha om spridningen likväl har varit ägnad att skada anseendet, samt till hur bedömningen av rådande värderingar inom gruppen ska göras. Vi anser att hänsynen till gruppens värderingar skapar utrymme för godtyckliga bedömningar och därtill riskerar bedömningen av gärningens straffbarhet att bli alltför centrerad kring den enskilda målsäganden.

Avsnitt 19.2.3 Kostnader för information och utbildning m.m.

Friends ställer sig positiva till att utredningen understryker behovet av utbildning inom rättsväsendet för det fall att utredningens förslag antas. Vi är även positiva till att utredningen nämner behovet av informationsinsatser riktade mot barn och unga. Det är Friends uppfattning att de myndigheter som får ansvaret för informationsinsatser riktade mot barn och unga med fördel kan samarbeta med civilsamhället och organisationer som är verksamma bland barn och unga. Utöver det självklara behovet av att informera om ny lagstiftning skulle en informations- och utbildningssatsning kunna bidra till att förtroendet för rättsväsendet avseende kränkningar på internet ökas. Av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor rapport om nätkränkningar 2014 framgår att 80 procent av respondenterna trodde att rättsväsendet inte alls eller i begränsad grad skulle tillvarata deras intressen som brottsoffer. 75 procent bedömer rättsväsendets möjligheter att kunna hantera brottsliga kränkningar på internet som obetydliga eller begränsade. Dessa resultat bör ses i ljuset av Brottsförebyggande rådets studie 2015 som visar att endast fyra procent av

polisanmälda hot och kränkningar på internet leder till åtal och lagföreling. Mot bakgrund av den allvarliga förtroendebrist som idag råder hos unga är det av största vikt att det nya lagförslaget verkligen leder till en förändring. En sådan förändring kan endast ske genom kraftfulla utbildningsinsatser inom området.

Sammanfattningsvis anser Friends att det behövs två olika utbildningsinsatser. Den ena ska rikta sig mot rättsväsendets alla delar för att skapa kunskap om brott mot den personliga integriteten, vilket kan leda till bättre förundersökningar, att fler anmälningar leder till åtal och lagföreling och att förtroendet för rättsväsendet ökar. Den andra ska rikta sig mot allmänheten och syfta till alla medborgare, ung som gammal, får tydlig information om vilka beteenden som är olagliga. Om var och en förstår vilka gärningar som är kriminaliserade blir det även tydligt vad man får göra, vilket kan resultera i att folk inte avhåller sig från att nyttja sin yttrandefrihet.

Förslag om att införa en nätombudsman

Friends föreslår att det införs en nätombudsman. Nätombudsmannen ska kunna ta emot anmälningar, driva skadeståndsprocesser och utbilda relevanta aktörer såsom domare, åklagare och poliser. I bland annat avsnitt 8.7 i utredningen nämns att lagstiftningen ska ange en tydlig undre gräns för vilka angrepp på den personliga integriteten som ska vara straffbara. En nätombudsman skulle kunna utgöra en aktiv part i det arbetet. Nätombudsmannen skulle kunna ta en samordnande roll i det arbete som civilsamhället, i form av bland annat ideella föreningar, bör företa mot icke godtagbara beteenden enligt utredningens avsnitt 8.8. Även informations- och utbildningsinsatserna som utredningen tar upp i avsnitt 19.2.3 skulle kunna samordnas av nätombudsmannen. Nätombudsmannen bör även ges verktyg och förutsättningar att hjälpa utsatta att få ansvariga för webbsajter att ta bort kränkande kommentarer på internet.

I detta ärende har Lars Arrhenius och Olle Cox beslutat. Föredragande har varit Sara Graner Tyllman.

Lars Arrhenius

Sara Graner Tyllman